

ا و ی : ف ه ا د ا ر ی ل ر ی د ر و ی

اشاره :

پاسخگویی هدف حسابداری و حسابرسی از بخش عمومی به همت ۲ نفر از کارکنان دیوان محاسبات استان سمنان آقایان محمد صلواتی، علی اکبر نادعلی و آقای عبدلی دانشجوی دکترای مدیریت تهیه و تدوین گردیده است، باشد که مورد استفاده دانش پژوهان قرار گیرد.

انشاء الله

مقدمه :

حسابداری ایجاد یک سیستم مناسب جریان اطلاعات بین حسابداری یا پاسخگو و پاسخ خواه یا صاحبان حق است. این چارچوب بر پایه ارتباطی دوطرفه بنا شده است. بر اساس این ارتباط، پاسخ خواه حق دارد در افشای اطلاعات حریمی قانونی برای خود قائل شود. ارتباط پاسخگویی ممکن است درون سازمانی یا برون سازمانی باشد. یک شرکت، یک دولت یا سازمانهای تابع آن باید به سهامداران، اعتبار دهندگان، شهروندان، اتحادیه های کارگری و بطور کلی عموم مردم پاسخگو باشد. درون سازمان نیز کارمندان و کارگران بر طبق سلسله مراتب سازمانی در مقابل رئیسان خود پاسخگو هستند. بر اساس ارتباط مسئولیت پاسخگویی، پاسخگو ملزم به فراهم کردن اطلاعات خاص برای پاسخ خواه است. حسابداری نیز بعنوان طرف سوم وظیفه دارد آنها را از جریان صحیح اطلاعات مطمئن سازد در چنین حالتی حسابداری به تنهایی متعلق به هیچکدام از طرفین نیست و منافع هر دو طرف را در نظر می گیرد. حسابداری با مطمئن ساختن پاسخ خواه از جریان بموقع و صحیح اطلاعات وی را حمایت می کند و با وضع محدودیت برای افشای کامل اطلاعات پاسخگو را نیز مورد حمایت قرار می دهد.

تشریح موضوع:

مانع مهمی برای افراط و سوء استفاده از قدرت توسط

دولت مردان است.

فساد و ضرورت شفافیت و پاسخگوئی

فساد پدیده ای جهانی است که هم در کشورهای

توسعه یافته و هم در کشورهای در حال توسعه رخ

میدهد و همواره در تمام زمانها و تمام جوامع وجود

داشته و دارد. اگر چه شدت آن در جوامع مختلف

متفاوت بوده است هر چند که مظاهر فساد از کشوری

به کشور دیگر و نگرش به فساد از فرهنگی به فرهنگ

دیگر متفاوت است. اما اصولاً فساد هر جا که رخ دهد،

مضر است. فساد تهدید جدی برای حاکمیت قانون،

ثبات و امنیت جوامع است چون موجب زائل شدن

ارزشها، هنجارها و اصول اساسی دموکراسی می شود،

از توسعه سیاسی و اقتصادی و برخورداری از حقوق

بشر جلوگیری می کند و بنابراین توزیع عادلانه منابع

و ثروت را با خطر مواجه می سازد.

درستکاری. مسئولیت پاسخگوئی و شفافیت از الزامات

اساسی برای امانت داری، اعتبار و اقتدار جوامع نوین

و مردم سالار محسوب می شود. درستکاری، شفافیت

و مسئولیت پاسخگوئی در هر بخش از دولت

تأثیر مثبتی بر کاهش فساد دارد، اشتیاق به علنی

ساختن فرآیندها و تصمیمات جهت تفحص و بررسی

عموم مردم و اجازه فعالیت دادن به نهادهای مدنی

مسئولیت پاسخگوئی

مسئولیت پاسخگوئی دولت را ملزم می کند در

مورد اعمالی که انجام می دهد به شهروندان

توضیح دهد. مسئولیت پاسخگوئی دولت بر پایه

این عقیده استوار است که شهروندان حق دارند

بدانند و حق دارند حقایق را بصورت علنی و

مطمئن به دست آنها و نمایندگان قانونی آنها

برسانند.

در حکومتهای دموکراتیک، شهروندان از طریق

برگزاری انتخابات اختیارات لازم را به نمایندگان

خود تفویض می کنند و همراه این تفویض اختیار از

طریق تفکیک قوای سه گانه با ایجاد کنترلهای لازم و

برقراری تعادل از سوء استفاده های احتمالی جلوگیری

می کنند. دولت بعنوان قوای مجریه در مورد وظائف

خود در مقابل قوه مقننه مسئول است و هر دو

در مقابل شهروندان مسئولیت پاسخگوئی دارند.

پاسخگوئی مزبور مبنای ارزیابی عملکردها، تصمیم

گیریها و مشارکت شهروندان رافراهم می سازد و بر

اساس ارتباط پاسخگوئی، پاسخگو باید اطلاعات خاص

را جهت پاسخ خواه فراهم کند و حسابداری بعنوان سیستم اطلاعاتی، ابزار به جریان افتادن اطلاعات بین این دو است و حسابداری تنها مختص پاسخ خواه بعنوان دریافت کننده اطلاعات و یاپاسخگو بعنوان عرضه کننده اطلاعات نیست بلکه از حقوق هر دو دفاع می کند.

کنترل اثر بخش و پایدار فساد، مستلزم وجود انواع مختلف پاسخگوئی است که از یک دیدگاه می توان آنرا به دو نوع طبقه بندی نمود.

پاسخگوئی افقی (که از طریق برخی مؤسسات دولتی بر سایر سازمانها و مؤسسات نظارت شده و آنها را کنترل می کنند) و پاسخگوئی عمودی (که از طریق انتخابات و جامعه مدنی صورت می پذیرد).

مسئولیت و پاسخگوئی افقی

در رویکرد مسئولیت پاسخگوئی افقی، قدرت توزیع می شود و هیچ کس قدرت انحصاری ندارد و هر کس جوابگوی اعمال خودش است. در نظام مسئولیت پاسخگوئی افقی، دادگاهها بعنوان کارگزار طبق حاکم نیستند بلکه آنها مستقل و مجری قانون هستند.

در نظام مسئولیت پاسخ گوئی افقی، چرخه درستکاری شکل می گیرد بطوری که هر کس در عین حال هم مراقب است و هم مراقبت می شود. هم می باید و هم پائیده می شود. این چرخه ضمن پاسخ

گوئی به این پرسش قدیمی که چه کسی نگهبان افراد نگهبان است؟ در پی آن است که شرایط فراهم کند تا این پرسش موضوعیت پیدا نکند.

ارکان مسئولیت پاسخ گوئی افقی

قوانین

قوانین اولین رکنی است که باید تمام اشکال رشوه، انتصاب خویشاوندان و نزدیکان در مشاغل مهم و سوء استفاده از منابع و وجوه عمومی را منع کند.

مراجع ضد فساد

دومین رکن مراجعی است که جهت تفحص در مورد ارتکاب مسئولین و مقامات دولتی و نظارت و رسیدگی بر اظهار دارائی های آنها بمنظور حصول اطمینان از نبود ادعاهای کذب و خلاف واقع گماشته می شوند.

تفحص مراجع ضد فساد باید جامع باشد تا بتوان اطمینان حاصل نمود که در پیشگیری و کشف فساد مؤثر است بدین منظور باید منابع زیادی صرف شود. استفاده از حسابداران، بازرسان و وکلاء بهمراه کارشناسان کامپیوتر واجتناب ناپذیر است.

حسابرسی عمومی

حسابرسی مستقل و منظم حسابهای عمومی یک حوزه بسیار تخصصی را درمديريت عمومی تشکیل می دهد. برای اعمال کنترل های لازم هر یک از سازمانها و موسسات بزرگ دولتی باید دارای اداره حسابرسی و

بازرسی کل باشند تا بتواند حسابهای مؤسسات و ادارات دولتی را بصورت دوره ای و تصادفی حسابرسی کند یا در هر زمان که شواهدی مبنی بر وقوع تخلف وجود دارد به آنها رسیدگی کند.

سامانه قضائی

در اینجا هدف اصلی تأکید بر ساختار و تشکیلات قضائی است. یک سامانه قضائی اثر بخش مستلزم وجود وکلای مدافع و کارکنان مستعد و آموزش دیده به تعداد کافی و همچنین وجود کتابخانه های قانون و حقوق، انجمن های حرفه ای و کلاء و دانشکده های آموزشی علوم قضائی است.

مسئولیت پاسخگوئی عمومی

مردم سالاری به زبان ساده یعنی پیدایش شکل تازه ای از مسئولیت پاسخ گوئی عمودی، مبنای نگرش که در این نوع مسئولیت پاسخگوئی مطرح می شود این است که تکامل و نه انقلاب، برای ایجاد مشارکت در بین اقشار جامعه ابزاری ثمربخش است و در اولویت قرار دارد. ابزار تکامل عبارت است از فرآیندهای مردم سالارانه و مشارکت دادن بخش خصوصی، رسانه ها، اصناف، مساجد و سازمانهای غیر دولتی. بنابراین نه فقط سیاستمداران و دولت مردان به اصلاحات متوسل می شوند بلکه علاوه بر آنها اعضای جامعه مدنی نیز از این ابزار استفاده می کنند.

ارکان مسئولیت پاسخ گوئی عمودی

مسئولیت پاسخگوئی انتخابات

یکی از ابزارهای حیاتی اما نه کافی برای کنترل فساد، فرآیند انتخابات شفاف و رقابتی است واز آنجا که بسیاری از افراد بدنبال بدست گرفتن قدرت کنترل هستند که از طرق انتخابات حاصل می شود لذا یکی از شدیدترین اشکال فساداغلب با فرآیند انتخابات حاصل می شود و آن در برگیرنده استفاده از هر وسیله ای برای پیروزی در انتخابات است.

رسانه های جمعی مستقل:

شفافیت در تعریف واقعی آن مستلزم جریان آزاد و علنی اطلاعات است. بدون رسانه های آزاد و تکثر گرا شفافیت ممکن نیست، کنترل فساد مستلزم جراید و مطبوعاتی است که از تهدید و ارعاب و توقیف در امان باشند. ظهور مطبوعات مستقل و گویای واقعیتهای روز جامعه، نقش رسانه ها را در آشکار سازی فساد و برانگیختن آرای مردم بیش از پیش روشن می کند.

سازمانی های غیر دولتی

تنوع نهادهای مدنی از جمله کانون وکلاء و سازمان بانوان، گروههای حقوق بشر و ممکن است جهت لابی کردن در زمینه تغییرات ساختاری برای بهبود حاکمیت ائتلافاتی را شکل دهد.

چارچوب نظری حسابداری

در تئوری حسابداری به دو مفهوم اساسی پاسخگوئی و مباشرت در گزارشگری مالی توجه می‌شود.

مباشرت اشاره به حفظ و نگهداری دارائیهای دیگران از طریق انجام وظائف مباشر دارد از این دیدگاه مسئولیت مباشر اثبات این موضوع است که دارائیهای حیف و میل نشده اند.

ولی پاسخگوئی در معنای عام مسئولیت پاسخگو (حسابده) در قبال فرد یا افراد دیگر (پاسخ خواه است) طبق این چارچوب پاسخ خواه حق دارد. که بداند اگر

چه پاسخ گو نیز حق حفاظت و ارائه نکردن اطلاعات محرمانه را برای خودحفظ می کند در این چارچوب جریان اطلاعات و ارتباط بین پاسخگو و پاسخ خواه مهم است و سیستم حسابداری در این چارچوب

اهمیت پیدا میکند لذا باید اطلاعات مفید و منصفانه ای ارائه شود تا بتواند ضمن برآوردن نیازهای دو گروه بین علایق آنها توازن برقرار کند.

ابزارهای حسابداری برای پاسخگوئی:

حسابداری برای ایفای مسئولیت پاسخگوئی

ازدو ابزار ارائه گزارش و نگهداری دفاتر و سوابق حسابداری استفاده می کند.

۱) گزارش ها

پاسخ خواه محق به دریافت گزارش در مقاطع زمانی معین است محتویات گزارش نه تنها باید در جهت

ایفای وظیفه مباشرتی پاسخگویان باشد بلکه باید بتواند عملکرد آنها را نیز با توجه به اهداف تعیین شده ارزیابی کند. بنابراین یکی از وظائف مهم گزارشها، ارزیابی عملکرد است. اطلاعات در مورد منابع و مصارف شامل هزینه ها و درآمدها و سایر منابع مالی، اطلاعات در مورد وضعیت مالی سالیانه یک واحد دولتی و اطلاعات بودجه ای از جمله اطلاعاتی هستند که در گزارشهای مالی و حسابداری به آن اشاره می‌شود.

۲) سوابق حسابداری

پاسخگو باید سوابق حسابداری را به گونه ای نگهداری کند که بتواند اطلاعات عملکرد واحد را به بهترین شکل ممکن ارائه دهد. دفاتر و سوابق حسابداری یکی از ابزارهای مهم پاسخگوئی عمومی دولت و نهادهای عمومی است و از اینرو سوابق حسابداری و گزارشها باید به گونه ای طراحی و نگهداری شود که پاسخ گوی

حساب فعالیتهای مالی باشد و نتایج آنرا به نحو صحیح منعکس کند.

نقش سیستم اطلاعاتی حسابداری:

سیستم اطلاعاتی حسابداری باید اطلاعاتی قابل فهم، قابل اعتماد بموقع و قابل رسیدگی به استفاده کنندگان ارائه نماید در چهارچوب نظری حسابداری بر مبنای پاسخ گویی، قبل از استقرار هر گونه سیستم

اطلاعاتی حسابداری. سه طرف یعنی پاسخگو ، پاسخ
خواه حسابدار باید در مورد زیر توافق داشته باشند ،
پاسخ خواه باید تمایل به دریافت اطلاعات داشته باشد
. پاسخگو باید تمایل به تهیه اطلاعات داشته باشد و
حسابدار باید بر استقرار سیستم حسابداری و فن آوری
مناسب اطلاعاتی را فراهم کند که بیطرفانه و قابل
رسیدگی باشد . بدیهی است در صورت نبود چنین
سیستمی و رعایت نکردن چنین ویژگیهایی بوسیله
حسابداران دیر یا زود روابط پاسخگو و پاسخ خواه و
خود او و پاسخگو با مشکلاتی روبرو می شود.

